

54. Там само. – 1941. – 30 жовт. – С. 4.
55. Там само. – 1942. – 15 лют. – С. 4.
56. Там само. – 25 січня. – С. 4.
57. Там само. – 23 квіт. – С. 4.
58. Костопільські вісті. – 1942. – 19 лип. – С. 2.
59. Волинь. – 1941. – 21 верес. – С. 4.
60. Там само. – 19 жовт. – С. 4.
61. Там само. – 8 жовт. – С. 2.
62. Там само. – 19 жовт. – С. 4.
63. Там само. – 26 жовт. – С. 4.
64. Там само. – 1942. – 29 січ. – С. 1.
65. Шайкан В. Соціально-політичні та економічні причини виникнення колабораціонізму на теренах рейхскомісаріату “Україна” та військової зони в роки Другої світової війни / Валентина Шайкан, Валерій Шайкан. – Кривий Ріг : Мінерал, 2004. – С. 113.
66. Волинь. – 1942. – 1 лют. – С. 2; Волинь. – 1942. – 8 лют. – С. 3.
67. Волинь. – 1942. – 15 лют. – С. 3.

Опираючись на матеріали, помещенные на страницах украинской легальной прессы, автор попытался проанализировать общественно-политическую жизнь Ровенщины в годы немецкой оккупации.

Ключевые слова: общественно-политическая жизнь, немецкая оккупация, украинская легальная пресса.

Based on the material contained in the pages of Ukrainian legal press, author tried to analyze the socio-political life of Rivne region during the German occupation.

Keywords: socio-political life, the German occupation, Ukrainian legal press.

УДК 329.14: 316.652.3

Ларуса КОБУТА

СТАТТЯ В.ЛЕВИНСЬКОГО “БУДЬМО УКРАЇНЦЯМИ!” ЯК ВІДГУК НА НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНУ БОРОТЬБУ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Стаття присвячена поглядам українського громадського діяча й публіциста В.Левинського щодо перспектив національно-державного визволення українців в умовах Другої світової війни. Проаналізовано зміну його теоретичних підходів стосовно проблеми національної єдності й солідарності, потреби розвитку національного патріотизму як фундаменту свободи нації.

Ключові слова: В.Левинський, національне визволення, нація, патріотизм, свобода, солідарність.

Володимир Левинський був відомим теоретиком і політичним діячем українського соціал-демократичного руху в Галичині початку ХХ століття. У 1920–1930-х роках з-під його пера вийшло чимало наукових і публіцистичних праць, присвячених питанням теорії й практики розвитку українського соціалістичного та національного руху, перспективи національного визволення українців. Будучи переконаним соціалістом, він постійно декларував потребу національно-державного самовизначення українського народу, у теоретичних формах намагаючись поєднати ідеї соціалістичного й національного визволення. Ці питання для нього в перспективах розвитку України були рівнозначними та взаємозалежними.

Відправним пунктом його позиції було переконання, що панування одного народу (нації) над іншим не дає можливості справедливо вирішити соціальні питання, а соціальна справедливість можлива за умови ліквідації стану національної неволі. Тому чітко означу-

валася необхідність одночасної боротьби українців за своє соціальне й національне визволення, оскільки "...без здійснення національної ідеї, без визволення поневолених народів не може бути мови про повне здійснення соціалізму"¹.

У 1930-х роках В.Левинський гостро полемізував із проповідником українського інтегрального націоналізму Д.Донцовим, відстоюючи ідею внутрішньої єдності народу й виступаючи проти розколу українського суспільства на національній чи ідеологічній основі. Його обурювала безкомпромісність позиції Д.Донцова до політичних опонентів, пропагування ним гасел громадянської війни ("вносити роздор в рідну хату")².

Водночас власна ліва орієнтація в 1930-ті роки була суттєво відкоригована В.Левинським під впливом результатів більшовицької практики в підрадянській Україні, наслідком якої стали численні людські втрати українського народу від Голодомору 1932–1933 рр., політичних репресій української інтелігенції та свідомого українства в епоху Великого терору, нівеляція українського світогляду як базової основи нації в підрадянській Україні. Зрештою, з приходом на західноукраїнські землі радянського режиму сам діяч заледве не став жертвою більшовицького репресивного Молоху, дивом уникнувши репресій у 1939–1941 роках. У 1940 р. йому із чималими труднощами вдалося втриматися на посаді старшого бібліотекаря в тогочасній Львівській науковій бібліотеці республіканської Академії наук, отримавши при цьому відмову офіційних радянських органів у праві оформити трудову пенсію³. У залік його життєвого шляху комуністична влада не зарахувала ні соціалістичну орієнтацію діяча, ні багатолітню пропаганду соціалістичних ідей (у тому числі й марксизму) на західноукраїнських землях, ні його критичну позицію стосовно пропагованого Д.Донцовим інтегрального націоналізму.

Разом з тим після початку німецько-радянської війни В.Левинський не міг не відгукнутися на чергову спробу українства здобути національно-державне визнання. Боротьба представників націоналістичного підпілля за українську державність спонукала В.Левинського до теоретичного узагальнення тогочасного стану українського суспільства. У час німецької окупації Львова В.Левинський продовжив наукове опрацювання творчої спадщини видатних українських мислителів І.Франка, М.Драгоманова, М.Грушевського, німецького філософа Й.Фіхте. Осмислення ідей національного самовизначення останнього в рукописній праці "Німецький патріотизм у філософії Фіхте"⁴ значною мірою вплинуло на корекцію підходів В.Левинського щодо оцінки тогочасного історичного моменту, місця й завдань українців у роки війни.

Послуговуючись підходами німецького мислителя, В.Левинський писав з приводу стану фактичної бездержавності українського народу та потреби боротьби за власну державу: "Свобода і самостійність народу тоді порушені, коли хто насильством перериває хід розвитку, а він сам попадає в ярмо другої держави. Життя народу, прищеплене до життя другого народу, є вбите, знищене та счеркнуте з історії. Тут має місце справедлива війна. Ця війна не панівних династій (родин), а всього народу. Бо свобода всіх і кожного зокрема zagrożена. Бо без неї немає ні для нікого життя, хіба для тих, що вважають себе нікчемами. Тим обов'язком кожного, у власному своєму інтересі, і без заступництва є: боротьба за свободу на життя і смерть, не має миру без повної перемоги, себто без повного забезпечення перед повним напруженням свободи"⁵.

Таким чином, В.Левинський усвідомлено відгукувався на першочергове завдання, що стояло перед українцями – здобуття національної свободи в межах свободи усього народу. А для цього, на його переконання, потрібно було уникати внутрішнього поділу та протистояння. Показовою в цьому плані стала його рукописна публіцистична праця "Будьмо українцями!"⁶, написана в березні-квітні 1942 р., у якій автор намагався екстраполювати погляди українських мислителів на сучасну йому дійсність. У статті він відзначав актуальність застережень І.Франка щодо "розпанашеної у нас класової і партійної боротьби і гризні", підкреслюючи, що в умовах національної неволі увесь народ опиняється в становищі поневоленого: "Боротьба за національне існування й визволення силою залізного суспільного закону висувається на перший план, а боротьба поодиноких суспільних груп серед нього сходить і мусить сходити на другий план, та ніколи не може паралізувати першої"⁷.

За В.Левинським, національна єдність у спільній боротьбі повинна вичавити із суспільного організму прояви рабської покори й психології, прищеплені багатовіковим підневільним станом. "Перед чужим паном стоїть наш раб навшпиньках, улесливо підлабузнюється йому, до

землі схиляє свій хребет та служить йому не за страх, а за совість. Але супроти свого слабшого брата, має він кулак та показує йому свої гострі зуби”, – писав автор, відзначаючи ці негативні риси⁸. При цьому підкреслював, що про подібні прояви під’яремної психіки добре знали та вдало користалися з неї у своїх інтересах поневолювачі українців – польський і московсько-більшовицький окупаційні режими. Тож протиставити цьому негативізму слід національну солідарність та єдність, яка б відкидала внутрішнє суперництво чи боротьбу, виходила за рамки вузькопартійних чи ідеологічних інтересів і постулатів⁹.

На переконання В.Левинського, яке до певної міри слід вважати відповідною до тогочасних суспільних настроїв частини західноукраїнського суспільства публічно висловлюваною політичною кон’юнктурою, національне звільнення тісно пов’язувалося з позитивним результатом боротьби нацистської Німеччини з названим зовнішнім ворогом – сталінським комуністичним режимом. Хвалебна оцінка на адресу “фюрера німецької нації Адольфа Гітлера та німецької армії”, завдяки яким українці “позбулись кайдан польської та московсько-більшовицької неволі”, поєднувалася В.Левинським із результатами німецького приходу щодо місцевого українського політикуму – нібито припиненням партійних і класових міжусобиць та протистоянь. Як альтернативу внутрішньому роздору автор декларував ідею національного духу: “Є тільки українці, які не знають інших інтересів понад національні, є тільки люди української нації, є тільки українські брати і сестри”. Від них, на думку автора, війна, що тривала, вимагала “великих жертв, великого самозречення та великих терпінь. Але, здолавши подібні випробування, українці мали прийти до “кращої нашої майбутності”¹⁰.

Загалом попри конформістські щодо окупаційної влади звороти в статті В.Левинський намагався актуалізувати постулати національної єдності, відмови від вузькопартійних, вузькоідеологічних підходів стосовно перспектив українства в умовах військового лихоліття. Переоцінка ним на схилі життя власних політичних цінностей мала не тільки кон’юнктурну, а й певну світоглядну основу, що ґрунтувалася на базовій парадигмі національного пріоритету.

1. Левинський В. Національна ідея. Звідки вона взялася і до чого змагає / В. Левинський, К. Коберський. – 2-ге вид. – Львів, 1937. – С. 22.
2. Левинський В. Ідеолог фашизму. Замітки до ідеології Д. Донцова / В. Левинський. – Львів, 1936. – С. 29.
3. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДАЛ України), ф. 387, оп. 1, спр. 2, арк. 12.
4. ЦДАЛ України, спр. 4, арк. 1–100.
5. Там само, арк. 95–96.
6. Там само, спр. 6, арк. 380–387.
7. Там само, арк. 382.
8. Там само, арк. 382–383.
9. Там само, арк. 383.
10. Там само, арк. 385.

Статья посвящена взглядам украинского общественного деятеля и публициста В.Левинского на перспективу национально-государственного освобождения украинцев в условиях Второй мировой войны. Проанализированы изменения его теоретических подходов относительно проблемы национального единства и солидарности, необходимости повышения чувства патриотизма как фундамента свободы нации.

Ключевые слова: В.Левинский, национальное освобождение, нация, патриотизм, свобода, солидарность.

The article is devoted to the analysis of the ideas of the public man and publicist V.Levynsky concerning the perspectives of the national-state liberation of the Ukrainians during the World War II. It analyses the changes in the theoretical approaches to the problem of the national unity and solidarity, the needs of the development of the national patriotism as the base of the nation's freedom.

Keywords: V.Levynsky, national liberation, nation, patriotism, freedom, solidarity.